

Вівчарик Н. І.

студент 5-го курсу Інституту прокуратури та слідства
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЗАСТОСУВАННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ДОСВІДУ ІЗ НАДАННЯ БЕЗОПЛАТНОЇ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ В УКРАЇНІ

Згідно Конституцій, Україна є соціальною, правовою державою. Соціальна ж політика держави, крім іншого, спрямована на можливість надання безоплатної правової допомоги (ст. 59 Конституції України, Закон України «Про безоплатну правову допомогу, ст. 20 Кримінального процесуального кодексу та ін.).

На сьогоднішній день Україна лише стала на шлях реформування судової системи загалом, і адвокатури зокрема. Відповідність і імплементація міжнародних та європейських стандартів організаційно-правових особливостей надання безоплатної правової допомоги, безперечно є досить важливим кроком на шляху євроінтеграції. Саме тому проблематика даного дослідження є досить актуальною. Метою даної статті є узагальнююча характеристика основних європейських стандартів надання безоплатної правової допомоги.

Отже, згідно норм національного законодавства, «безоплатна правова допомога — правова допомога, що гарантується державою та повністю або частково надається за рахунок коштів Державного бюджету України, місцевих бюджетів та інших джерел. Суб'єктами надання безоплатної вторинної правової допомоги в Україні є: 1) центри з надання безоплатної вторинної правової допомоги; 2) адвокати, включені до Реєстру адвокатів, які надають безоплатну вторинну правову допомогу». (ст. 1, 15 Закону України «Про безоплатну правову допомогу» від 02.06.2011 № 3460-VI // Відомості Верховної Ради України. — 2011. — № 52. — ст.577).

Говорячи про міжнародні стандарти, перш за все варто зауважити, що обов'язково надавати безоплатну правову допомогу малозабезпеченим особам при обвинуваченні їх у вчиненні кримінального правопорушення зобов'язують Європейська конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. та Міжнародний пакт про громадянські та політичні права 1966 р.

Європейські стандарти надання безоплатної правової допомоги є незмінними, і ґрунтуються на невід'ємності реального права на правову допомогу від права на реальний доступу до суду, яке, в свою чергу, є ключовою складовою права на справедливий і відкритий розгляд упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, встановленим законом, питання щодо цивільних прав та обов'язків особи або встановлення кримінального обвинувачення, висунутого проти неї, гарантованого статтею 6 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод в інтерпретації цього права в прецедентній практиці Європейського суду з прав людини. Такий підхід втілюється в низці конкретних принципів, серед яких, напевно, найважливішими є наступні принципи, відображені в Резолюції 78 (8) «Про безоплатну правову допомогу і юридичні консультації», прийнятій Комітетом Міністрів Ради Європи 2 березня 1978 року:

1. Ніхто не може бути в силу перешкод економічного характеру позбавлений можливості використання або захисту своїх прав у будь-яких судах, повноважних виносити рішення по цивільних, господарських, адміністративних, соціальних чи податкових справах. З цією метою кожна особа має бути наділена правом на необхідну безоплатну правову допомогу в судовому провадженні.

2. Безоплатна правова допомога має надаватися навіть у тих випадках, коли зацікавлена особа здатна оплатити частину судових витрат.

3. Безоплатна правова допомога має охоплювати всі витрати особи, якій вона надається, зокрема гонорари адвокатів, мита, витрати на експертизу, відшкодування видатків свідків і витрати на переклад.

4. Необхідно, щоб безоплатну правову допомогу можна було отримати в перебігу судового провадження в разі зміни фінансового становища сторони або виникнення іншої обставини, яка унеможливає таку допомогу.

5. Безоплатна правова допомога має завжди надаватися особою, яка має право практикувати в якості адвоката у відповідності з правовими нормами держави

7. Система безоплатної правової допомоги має передбачати можливість перегляду рішення про відмову в наданні такої допомоги.

11. Державі належить вжити необхідних заходів, щоб довести порядок надання безоплатної правової допомоги до відома широкого загалу та всіх зацікавлених сторін, зокрема тих державних органів, до яких можуть звертатися особи, що клопотатимуть про безоплатну правову допомогу. (Резолюція (78) 8 Комітету Міністрів Ради Європи про безоплатну правову допомогу і юридичні консультації // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_132).

Принципи даної Резолюції були відображені у рекомендаціях Комітету Міністрів Ради Європи № К(81) 7 від 14 травня 1981 року та інших. Аналізуючи сучасне українське законодавство, ми можемо бачити імплементацію даних принципів у Конституції, Законах України «Про безоплатну правову допомогу», «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» та інших нормативно правових актах. Однак, від закріплення на законодавчому рівні ще досить далеко до реалізації на місцях.

Проте, слід зауважити, що розпочалось створення мережі центрів з надання безоплатної правової допомоги по всіх регіонах України в межах компетенції Міністерства юстиції. Так, відповідно до Протоколу № 11 до Меморандуму про взаєморозуміння між Урядом України та Урядом Сполучених Штатів Америки щодо допомоги з правоохоронних питань від 9 грудня 2002 року, чинного з 23.07.2014, посеред інших, було виділено фінансування на реалізацію проекту «Формування національної адвокатури України відповідно до європейських стандартів та створення системи підвищення кваліфікації адвокатів, які беруть участь у кримінальному провадженні». Проект передбачає формування спільно з Національною асоціацією адвокатів України та радами адвокатів регіонів, Міністерством юстиції України та Координаційним центром з надання правової допомоги сталих схем обов'язкового підвищення кваліфікації адвокатів, включених до Реєстру адвокатів, які надають безоплатну вторинну правову допомогу на постійній основі за контрактом,

та Реєстру адвокатів, які надають безоплатну правову допомогу на підставі договору.

Отже, підсумовуючи варто зауважити, що згідно європейських стандартів, надання безоплатної правової допомоги має розглядатися не як акт благодійності щодо незабезпечених, а як зобов'язання, покладене на суспільство в цілому. Україна ж, всіляко забезпечує можливість надання безоплатної правової допомоги: імплементує в національне законодавство міжнародні норми, створює не тільки нормативну базу, але й реальні центри надання безоплатної правової допомоги на місцях.